

DRAAIBOEK LOKALE GEZONDHEIDSENQUÊTE

Sciensano
Epidemiologie en volksgezondheid - Gezondheidsinformatie
Local HIS

Maart 2023 • Brussel • België

LIZE HERMANS

In samenwerking met
Agentschap Zorg en Gezondheid
Vlaamse Logo's

INHOUDSTAFEL

1. Inleiding	4
2. Beslissing tot deelname	5
2.1. Taak.....	5
2.2. Timing.....	5
2.3. Wie.....	5
2.4. Materiaal.....	5
3. Rijksregister	6
3.1. Taak.....	6
3.2. Timing.....	6
3.3. Wie.....	6
4. Steekproef.....	6
4.1. Taak.....	6
4.2. Timing.....	6
4.3. Wie.....	6
5. Communicatie	7
5.1. Taak.....	7
5.2. Wie.....	7
5.3. Materiaal.....	7
6. Voorbereiden veldwerk.....	8
6.1. Vragenlijst.....	8
6.2. Uitnodigingsbrief.....	8
6.3. Herinneringsbrief.....	8
6.4. Maxiresponse contract.....	9
6.5. Druk- en verzendwerk.....	9
6.6. Wie.....	9
6.7. Timing.....	9
6.8. Materiaal.....	9
7. Veldwerk	10
7.1. Taak.....	10
7.2. Wie.....	11
7.3. Timing.....	11
8. Data-invoer	12
8.1. Taak.....	12
8.2. Wie.....	12
8.3. Timing.....	12
9. Analyse en rapport.....	13
9.1. Taak.....	13
9.2. Wie.....	13
9.3. Timing.....	13
9.4. Materiaal.....	13
10. Bespreken resultaten.....	14
10.1. Taak.....	14
10.2. Wie.....	14
11. Aan de slag met het Logo.....	14
11.1. Taak.....	14
11.2. Wie.....	14
12. Overzicht taken	15

1. Inleiding

In samenwerking met het Agentschap Zorg en Gezondheid en de Vlaamse Logo's ontwikkelde Sciensano de lokale gezondheidsenquête. Aan de hand van deze enquête kan de gemeente meer inzicht krijgen in de noden van de bevolking, onderbouwde beslissingen nemen en prioriteiten stellen in haar lokaal gezondheidsbeleid. De resultaten van de gezondheidsenquête kunnen samen met de methodiek Gezonde Gemeente als basis dienen voor het gezondheidsbeleid in uw gemeente. Er zijn ook interessante linken te leggen met het oog op onder meer het sport- en omgevingsbeleid en ruimtelijke ordening. Een meerwaarde om te werken aan een integraal gezondheidsbeleid.

De gezondheidsstatus van de gemeente wordt gemeten aan de hand van een vragenlijst. De vragen zijn gericht naar zoveel mogelijk respondenten en bevragen vooral thema's die interessant zijn op lokaal niveau. Er worden onder andere vragen gesteld over gezondheidsbeleving, lichaamsbeweging, voeding, alcohol- en tabaksgebruik, geestelijke gezondheid en de gezondheid in de omgeving. De vragenlijst is een selectie uit de Nationale Gezondheidsenquête opdat de resultaten gesitueerd kunnen worden ten opzichte van een referentiebevolking, namelijk inwoners van het Vlaams Gewest.

Statbel, het Belgische statistiekbureau, zal een steekproef trekken die representatief is voor de bevolking van uw gemeente aan de hand van het Rijksregister. Statbel zal de gegevens aanleveren aan de drukkerij voor het drukken en verzenden van de brieven. Sciensano coördineert het veldwerk. Het lokaal bestuur heeft voornamelijk een belangrijke rol in de communicatie en het Logo neemt een ondersteunende en begeleidende rol in.

In dit document staat informatie over de verschillende stappen en wie voor elke stap verantwoordelijk is.

2. Beslissing tot deelname

2.1. TAAK

De enquête zal starten in **september 2023**. De gemeente kan zich inschrijven via [deze link](#).

Indien de gemeente besluit deel te nemen, wordt een **samenwerkingsovereenkomst** tussen Sciensano en de gemeente ondertekend (Bijlage 1). De gemeente zal bij aanvang **€10.000** betalen voor de enquête. Dit is een vaste kostprijs; deze hangt dus niet af van de respons tijdens het veldwerk.

2.2. TIMING

Inschrijven kan tot 15 juni 2023. Indien de gemeente wenst deel te nemen dan dient ze **voor 30 juni 2023** de samenwerkingsovereenkomst te ondertekenen en aan Sciensano te bezorgen.

Tabel 1. Tijdslijn van beslissing deelname tot rapport.

Deadline inschrijven	Deadline samenwerkings-overeenkomst	Start veldwerk	Rapport beschikbaar
15 juni 2022	30 juni 2023	September 2023	Februari - mei 2024

2.3. WIE

De gemeente.

2.4. MATERIAAL

Zie bijlage 1 'Samenwerkingsovereenkomst' (Word).

3. Rijksregister

3.1. TAAK

Een lijst met de deelnemende gemeenten zal aan het Rijksregister worden meegedeeld voor de trekking van de steekproef. Dit gebeurt 3 maanden voor de aanvang van het veldwerk.

3.2. TIMING

Juni 2023.

3.3. WIE

Sciensano.

4. Steekproef

4.1. TAAK

Nadat de aanvraag voor toegang tot het Rijksregister is goedgekeurd, kan er een extract uit het Rijksregister gehaald worden. Dit is een lijst van alle inwoners die 15 jaar of ouder zijn, of 15 worden in het jaar waarin de enquête loopt. De steekproef wordt op dezelfde manier getrokken als in het pilootproject. Deze taak zal door **Statbel** uitgevoerd worden. Statbel heeft rechtstreeks toegang tot de gegevens uit het Rijksregister.

Het doel is om 1000¹ vragenlijsten te verzamelen. Om zo snel mogelijk dit aantal te bereiken, worden **1500 inwoners** geselecteerd in de 1ste wave. De statistische sector, de leeftijd en het geslacht van het individu zullen gebruikt worden als rangschikkingscriteria voor de toepassing van de systematische selectietechniek met behulp van een vast trekinterval. Hierbij wordt vertrokken van een willekeurige positie in de lijst om dan met gelijke sprongen 1500 inwoners te selecteren. Als er bijvoorbeeld 15.000 inwoners zijn (vanaf 15 jaar) zal er met sprongen van 10 personen telkens iemand geselecteerd worden. Deze **eerste 1500 behoren tot de 1ste wave**. Voor elk "primair" geselecteerd individu volgens voorgaand beschreven werkwijze, zullen 3 andere individuen (de volgende opgeslagen in de lijst) worden geselecteerd om indien nodig te activeren in de 2de, 3de of 4de wave. Deze vier personen worden samen een cluster genoemd. **Indien iemand uit de 1ste wave beslist om niet deel te nemen, zijn er telkens drie vervangers met een gelijkaardig profiel die uitgenodigd kunnen worden.** Bijgevolg zal de steekproef uit 6000 individuen bestaan.

Statbel zal aan elke persoon in de lijst een uniek en willekeurig 6-cijferig identificatienummer toewijzen. De lijst met identificatienummers zal doorgestuurd worden naar Sciensano. Deelnemers hebben dit nummer nodig om de vragenlijst te kunnen invullen. Sciensano volgt de respons op en communiceert aan de hand van de identificatienummers.

4.2. TIMING

Augustus 2023

4.3. WIE

Statbel.

¹ Dit aantal zal lager zijn indien het aantal inwoners minder is dan 10.000

5. Communicatie

5.1. TAAK

Communicatie naar de inwoners is zeer belangrijk in verschillende fasen van het project. Daarom wordt de verantwoordelijke best vanaf het begin betrokken om na te gaan **wanneer en hoe er gecommuniceerd kan worden**. Dit kan op verschillende manieren en is afhankelijk van hoe een gemeente doorgaans met haar inwoners communiceert (lokaal blad, website, facebook, ...).

Er zullen verschillende **voorbeeldteksten** beschikbaar zijn. De gemeente kan daar gebruik van maken. Er is een **keuze** uit facebookberichten, berichten voor het infoblad van de gemeente, en berichten voor de website van de gemeente.

Vlak voor de start van de dataverzameling kunnen de inwoners van de gemeente op de hoogte gebracht worden van het project. In deze aankondiging wordt uitgelegd wat het project inhoudt, waarom en door wie het wordt uitgevoerd en wat de inhoud van de vragenlijst is. Het is vooral de bedoeling de inwoners kennis te laten maken met het project. Aangezien niet iedereen vrij kan deelnemen, is een wervingscampagne overbodig. Er moet duidelijk gecommuniceerd worden dat men enkel kan deelnemen indien men een uitnodiging ontvangt.

Verder kunnen er ook **mededelingen** zijn bij mogelijke problemen of vaak voorkomende vragen en bij het **bekend maken van de resultaten**.

5.2. WIE

Communicatiedienst van de gemeente.

5.3. MATERIAAL

Zie bijlage 2 'Gezondheidsenquête artikels infoblad-facebook-website' (word)

6. Voorbereiden veldwerk

6.1. VRAGENLIJST

Deelnemers kunnen de vragenlijst **online invullen of op papier**. De papieren vragenlijst (Bijlage 3) zal samen met de herinneringsbrief verzonden worden. Sciensano maakt de online vragenlijst aan met Limesurvey. De online vragenlijst kan ingevuld worden met de laptop, tablet en smartphone. Voor het veldwerk begint, stuurt Sciensano de link naar de gemeente. De gemeente zal de online vragenlijst uittesten.

De antwoorden op de online vragenlijst worden opgeslagen op de server van Sciensano en de papieren vragenlijsten worden naar Sciensano opgestuurd.

6.2. UITNODIGINGSBRIEF

De geselecteerde individuen worden uitgenodigd via een brief. De uitnodigingsbrief in bijlage kan als startpunt genomen worden (Bijlage 4). De gemeente kan extra informatie in de brief opnemen, de tekst bewerken en/of de layout veranderen. De brief kan niet langer zijn dan 1 A4 (voor- en achterkant). De brief moet laagdrempelig zijn en de inwoners enthousiast maken om deel te nemen. Het kan een extra motivatie zijn om deel te nemen als deze brief verstuurd wordt vanuit de burgemeester. Er kan ook verwezen worden naar lokale projecten die hierbij aansluiten.

De brief moet volgende elementen bevatten:

- Informatie omtrent het project
- Hoe men kan deelnemen
- Link naar de online vragenlijst
- Identificatienummer
- Tot wanneer men kan deelnemen
- Informatie omtrent de GDPR
 - Identiteit en contactgegevens verantwoordelijke Sciensano
 - verwerkingsdoeleinden en rechtsgrond verwerking
 - categorieën ontvangers (=al wie/welke organisaties de gegevens ontvangt/ontvangen)
 - contactgegevens DPO Sciensano
 - Bewarings- of opslagtermijn of criteria voor de bepaling ervan
 - recht op inzage-rectificatie-wissing-beperking van verwerking-bezwaar-intrekking toestemming
 - recht om klacht in te dienen bij de toezichthouder + contactgegevens gegevensbeschermingsautoriteit

Tijdens het veldwerk kan de inhoud van de brief ook aangepast worden. Veranderingen moeten een week voordat de brief verstuurd zal worden aan Sciensano moeten worden meegedeeld.

Hoewel **deelnemers in totaal 5 weken de tijd hebben** om de vragenlijst in te vullen, wordt vermeld dat de inwoners 10 dagen de tijd hebben om te antwoorden. Dit is om de respons te verhogen. Na drie weken krijgen alle geselecteerde deelnemers die nog niet deelnamen een herinneringsbrief met een papieren vragenlijst. De gemeente kan ervoor kiezen om in de uitnodigingsbrief te vermelden dat personen die de vragenlijst liever op papier invullen kunnen wachten op de herinneringsbrief.

6.3. HERINNERINGSBRIEF

Het verzenden van één herinneringsbrief aan de non-respondenten zal ook via de post gebeuren. De herinneringsbrief in bijlage kan als startpunt genomen worden (Bijlage 5). De herinneringsbrief zal dezelfde elementen bevatten als de uitnodigingsbrief. De gemeente kan opnieuw extra informatie in de brief opnemen, de tekst bewerken en/of de layout veranderen. De brief kan niet langer zijn dan 1 A4 (voor- en achterkant).

De papieren vragenlijst zal enkel bij de herinnering opgestuurd worden. **De vragenlijsten worden in A4 formaat, recto verso en in kleur geprint, dit** om de leesbaarheid van de vragen te behouden.

Tot slot bevat de herinnering een **geadresseerde envelop** waarmee de papieren vragenlijst gratis opgestuurd kan worden. Sciensano zal hiervoor een MaxiResponse-contract met Bpost afsluiten. De antwoordomslagen worden verstuurd naar de hoofdsite van Sciensano.

Tijdens het veldwerk kan de inhoud van de brief ook aangepast worden. Veranderingen moeten twee weken voordat de brief verstuurd zal worden aan Sciensano meegedeeld worden.

6.4. MAXIRESPONSE CONTRACT

Sciensano vraagt het MaxiResponse -contract aan voor de aanmaak van de antwoordomslagen.

6.5. DRUK- EN VERZENDWERK

Sciensano is verantwoordelijk voor het druk- en verzendwerk van de uitnodigingen en herinneringen. Sciensano zal een drukkerij aanstellen om dit werk te laten uitvoeren. Statbel stuurt de persoonsgegevens rechtstreeks naar de drukkerij via een beveiligde verbinding. Sciensano zal dus niet te weten komen welke personen uitgenodigd worden.

6.6. WIE

Sciensano en de gemeente.

6.7. TIMING

De gemeente dient de finale versie van de **uitnodigingsbrief** en de **herinneringsbrief** naar Sciensano te sturen **voor 17 augustus 2023**.

6.8. MATERIAAL

Zie bijlage 3 'Vragenlijst' (pdf), 4 'Uitnodigingsbrief' (word) en 5 'Herinneringsbrief' (word).

7. Veldwerk

7.1. TAAK

De dataverzameling verloopt in verschillende waves. **Elke wave duurt 6 weken** (Tabel 2). Na elke wave worden de geselecteerde inwoners die niet antwoordden vervangen door personen met een gelijkaardig profiel op vlak van statistische sector, leeftijd en geslacht. De geselecteerden worden uitgenodigd met een brief en kunnen deelnemen via een papieren vragenlijst of online. De papieren vragenlijsten worden opgestuurd naar Sciensano en de online vragenlijsten worden opgeslagen op de server van Sciensano. De dataverzameling wordt gestopt vanaf er 1000 ingevulde vragenlijsten zijn.

De **ingevulde papieren vragenlijsten worden opgestuurd naar Sciensano**. Sciensano zal de identificatienummers van de ingevulde vragenlijsten noteren. 2 weken na de herinnering zal de respons opnieuw geëvalueerd worden. Een nieuwe ronde ("wave") wordt vervolgens opgestart waarbij uitnodigingen worden verstuurd naar de substitutiepersonen van de non-respondenten.

Sciensano zal een rol spelen in het opvolgen van het druk- en verzendwerk en de respons tijdens het veldwerk.

Tabel 2. Schema veldwerk lokale gezondheidsenquête.

WAVE	WEEK 1	WEEK 2	WEEK 3	WEEK 4	WEEK 5	WEEK 6
UITNODIGING	■					
RESPONS		■				
DRUKWERK			■ ■ ■			
HERINNERING				■		
RESPONS						■
DRUKWERK						■ ■ ■

WEEK 1

De **uitnodigingsbrief** wordt verstuurd naar de geselecteerden. In de eerste wave zullen er 1500 uitnodigingen worden verstuurd. Dit aantal zal steeds lager liggen in de opeenvolgende waves.

WEEK 2

Sciensano controleert hoeveel personen **online hebben deelgenomen** en stuurt een update naar de gemeente. Indien het aantal ingevulde vragenlijsten minder is dan 1000, dan stuurt Sciensano de ID-nummers van de personen die niet hebben gereageerd naar de drukkerij.

WEEK 3

De drukkerij drukt de **herinneringsbrieven** gedurende drie werkdagen. Op de vierde dag levert de drukkerij de brieven met frankering D+3 aan B-post.

WEEK 6

Sciensano registreert de identificatienummers van de geldige papieren vragenlijsten in een Excel file en controleert hoeveel personen online en op papier hebben deelgenomen. Een vragenlijst is **ongeldig** als de identificatiecode, de geboortedatum of het geslacht niet is ingevuld.

Indien het aantal ingevulde vragenlijsten minder is dan 1000 activeert Sciensano vervangers voor de personen die niet gereageerd hebben. De ID-nummers van deze substitutiepersonen worden opgestuurd naar de drukkerij. De drukkerij drukt de **uitnodigingsbrieven** gedurende twee werkdagen. Op de derde dag levert de drukkerij de brieven met frankering D+3 aan B-post.

Het eigenlijke veldwerk wordt herhaald tot er 1000 vragenlijsten zijn of met een maximum van vier waves.

7.2. WIE

Sciensano en de drukkerij.

7.3. TIMING

September 2023 – februari 2024.

8. Data-invoer

8.1. TAAK

De vragenlijsten die online worden ingevuld, worden **automatisch opgeslagen in de onlinedatabase**. De papieren vragenlijsten moeten echter handmatig worden ingevoerd. Deze komen toe bij Sciensano.

De aanpak voor het invoeren van de papieren vragenlijst is identiek aan hoe iemand de vragenlijst online zou invullen. Dat wil zeggen dat als de **identificatiecode, geboortedatum of het geslacht niet ingevuld zijn, de vragenlijst niet gebruikt kan worden**. Het is de bedoeling dat er zo weinig mogelijk geredeneerd wordt door degene die de data invoert en deze gewoon de vragenlijst kopieert. Als er bijvoorbeeld meerdere antwoorden zijn aangeduid waar maar één antwoord wordt verwacht of het antwoord niet duidelijk is, wordt dit gezien als **missing**. Ook als er een vraag is opengelaten, wordt deze ingevoerd als missing.

Blanco vragenlijsten waarop de identificatiecode werd ingevuld, moeten niet worden ingegeven in de databank. Ook vragenlijsten die volledig blanco werden teruggestuurd, tellen niet mee.

Indien er vragen zijn ingevuld die geen betrekking hebben tot deze persoon, dan worden deze antwoorden bij het invoeren genegeerd aangezien ze bij de online vragenlijst ook niet gesteld zouden worden. Bijvoorbeeld als iemand aangeeft niet te roken, maar wel de vervolgvragen bij roken heeft ingevuld dan worden de antwoorden op de vervolgvragen niet in rekening genomen. Zo wordt ook de vraag over zwangerschap enkel gesteld aan vrouwen van 15 tot 50 jaar. De vragen rond kwetsbaarheid zijn enkel voor personen ouder dan 50 jaar en de vragen rond valincidentie voor personen ouder dan 65 jaar.

Open vragen mogen ingevoerd worden zoals het genoteerd is door de deelnemer. Ook vreemde antwoorden, bijvoorbeeld een extreem gewicht of lengte, mogen zonder aanpassingen gekopieerd worden. Dit wordt achteraf verwerkt bij de data cleaning. Indien een antwoord onleesbaar is, mag er 'onleesbaar' ingevoerd worden in het open veld.

8.2. WIE

Deze taak is een verantwoordelijkheid voor Sciensano. De vragenlijsten mogen enkel bij Sciensano ingegeven worden. Hiervoor zal een **jobstudent of interim** aangenomen worden.

8.3. TIMING

December 2023 – maart 2024.

9. Analyse en rapport

9.1. TAAK

Nadat de vragenlijsten verzameld en ingevoerd zijn, **worden alle data samengebracht in 1 database**. Daarna moet deze database gebruiksklaar worden gemaakt voor de analyses. Vragen die niet beantwoord zijn, moeten worden gecodeerd als 'missing' of 'niet van toepassing'. Bij open vragen moet worden nagegaan of deze belangrijke extra informatie bevatten. Indien mogelijk kunnen ze worden ondergebracht in een van de antwoordmogelijkheden of bij vaak voorkomende antwoorden kan een nieuwe antwoordmogelijkheid worden aangemaakt. Inconsistenties moeten worden nagegaan, hoewel dit op zich beperkt is door het gebruik van de online vragenlijst die reeds logische sprongen voorziet bij het invullen van de vragenlijst. Daarnaast moeten er ook grenzen gesteld worden bij numerieke vragen. Onmogelijke antwoorden bij bijvoorbeeld gewicht of lengte moeten aangeduid worden als missing.

Aangezien er een **vergelijking wordt gemaakt met Vlaanderen**, moet er een extract gehaald worden uit de dataset van de nationale gezondheidsenquête 2018. Dit extract bevat de data van Vlaamse inwoners vanaf 15 jaar van wie de vragenlijst vereist en beschikbaar is. Deze dataset moet op dezelfde manier opgemaakt worden zoals hierboven beschreven.

Hierna worden de **indicatoren** aangemaakt en de resultaten geanalyseerd per indicator. Het rapport bevat een algemene samenvatting en per module een onderdeel met een korte inleiding, de vragen, de indicatoren en hoe deze zijn samengesteld, de resultaten en een korte bespreking. De resultaten worden verduidelijkt aan de hand van tabellen en figuren. Voor elke indicator wordt er vergeleken tussen geslacht en leeftijd en wordt de vergelijking gemaakt met Vlaanderen.

De gemeente ontvangt ongeveer **5 weken** na de laatste data-invoer en controle het cijferrapport van de enquête.

9.2. WIE

Sciensano.

9.3. TIMING

Januari 2024 – mei 2024.

9.4. MATERIAAL

Zie bijlage 6 'Rapport' (word) voor voorbeeldrapport.

10. Bespreken resultaten

10.1. TAAK

Aan de hand van de samenvatting van het rapport kan de gemeente samen met het Logo de belangrijkste resultaten doornemen en hiermee aan de slag gaan.

Het college van burgemeester en schepenen en de stuurgroep kunnen nagaan op welke gezondheidsthema's de gemeente goed of minder goed scoren. Misschien zijn sommige resultaten beter of slechter dan verwacht? Samen met het Logo gaat de gemeente na aan welke thema's ze in de toekomst (extra) kunnen werken en hoe ze dit kunnen aanpakken. Indien er specifiek op een thema wordt gewerkt, kan het interessant zijn om de gedetailleerde resultaten van het rapport erbij te nemen. Ook de resultaten van de gemeentemonitor kunnen hierbij interessante extra informatie leveren.

10.2. WIE

De gemeente en hun Logo.

11. Aan de slag met het Logo

11.1. TAAK

Zoals beschreven in de vorige stap gaat de gemeente samen met het Logo aan de slag om op basis van de resultaten een haalbaar gezondheidsbeleid op te stellen of aan te passen en uit te voeren. Het is uiteraard mogelijk dat de gemeente reeds samenwerkt met het Logo. Dan kan de enquête een ideale aanvulling zijn om methodieken te evalueren en bij te sturen.

Nadat de gemeente de resultaten heeft doorgenomen, intern besproken heeft en heeft beslist welke stappen ze zullen ondernemen, kunnen ze de resultaten presenteren naar de inwoners. Dit kan aan de hand van een persmoment waarin het voorleggen van de resultaten wordt gebundeld met de acties die de gemeente hieromtrent zal nemen.

Als laatste onderdeel in het project is het belangrijk om de verschillende stappen te evalueren met de betrokkenen in de gemeente en het Logo. Op deze manier kan kennis en ervaring uitgewisseld worden tussen de gemeenten en het project verbeterd worden.

11.2. WIE

De gemeente met ondersteuning van het Logo.

12. Overzicht taken

Taak	Wie	Timing	Bijlage
Beslissing tot deelname	Gemeente	15/06/2023	/
Samenwerkingsovereenkomst	Gemeente	30/06/2023	Samenwerkingsovereenkomst
Lijst Rijksregister	Sciensano	06/2023	/
Steekproef	Statbel	08/2023	/
Communicatie	Gemeente	08/2023 – 01/2024	Gezondheidsenquête artikels infoblad-facebook-website'
Uitnodigingsbrief, Herinneringsbrief	Gemeente	17/08/2023	Uitnodigingsbrief, Herinneringsbrief
Veldwerk	Sciensano	09/2023 – 02/2024	/
Data invoer	Sciensano	12/2023 – 03/2024	/
Analyse en rapport	Sciensano	01/2024 – 05/2024	Rapport